

קריאה חדשה בדרשותיו של האדמו"ר מפיאסצנה מתקופת השואה

רבי קלונימוס קלמיש שפירא, דרשות משנות הזעם: דרשות האדמו"ר מפיאסצנה בגטו ורשה, ת"ש-תש"ב, בעריכת דניאל רייזר. יד ושם, מכללת הרצוג, האיגוד העולמי למדעי היהדות, ירושלים תשע"ז

מוריה הרמן

...אין דברים אשר בהם נוכל לקונן על צרותינו. אין מי לייסר, ולא לב לעורר אותו לעבודה ותורה. בכמה ניסיונות עולה התפילה, ובכמה שמירת השבת גם למי שרוצה באמת לשמר, וכל שכן לבכות על העתיד, ועל בניין הנהרסות בעת אשר ירחם ד' להושיענו שאין רוח ולא לב. רק ד' הוא יחוס ויושיענו כהרף עין, ובנין הנהרסות, רק בגאולה שלמה ותחיית המתים הוא יתברך יכול לבנות ולרפאות. אנא ד' רחם ואל תאחר מלהושיענו. (מתוך הערתו של האדמו"ר מפיאסצנה לדרשת פרשת עקב שנת תש"א, כרך א', עמ' 212)

בחקר ההגות האורתודוקסית והתמודדותה עם השואה נודע מקום מרכזי להגותו של ר' קלונימוס קלמיש שפירא, האדמו"ר מפיאסצנה. בשונה מהוגים אחרים שהתמודדו עם מאורעות השואה במבט לאחור נוצרה הגותו של האדמו"ר מפיאסצנה ונכתבה בזמן השואה. דרשותיו של האדמו"ר שנישאו בגטו ורשה בשנים 1939-1942 מהוות מסמך היסטורי ואנושי מרתק וייחודי. האדמו"ר, שהיה מנהיג קהילה עוד לפני המלחמה, שם לו למטרה בדרשותיו בגטו בשבתות ובחגים לעודד ולחזק את חסידיו ושומעי לקחו. במוצאי השבת או החג העלה האדמו"ר את דרשותיו על הכתב. בראשית שנת 1943 הוטמנו הדרשות, יחד עם מסמכים אחרים, בתוך כדי חלב ונקברו באדמת הגטו. ב-1950 מצאו פועלי בניין שעסקו בחפירות באזור גטו ורשה את הכדים והם הובאו אל המכון היהודי ההיסטורי בוורשה. בשנת 1960 (תש"ך) יצאו הדרשות לאור לראשונה בירושלים בידי כמה תלמידים של האדמו"ר שעלו לארץ: ר' אליהו המר ובנו אברהם המר, ר' אלימלך בן פורת ור' אלעזר בייך, ועל מלאכת ההוצאה לאור פיקח אחיינו של האדמו"ר, ר' אלימלך שפירא. הדרשות יצאו לאור בשם **אש קודש**¹.

1 קלונימוס קלמיש שפירא, אש קודש, ועד חסידי פיאסצנה, ירושלים תש"ך.

עשרות מחקרים נכתבו על דרשותיו של האדמו"ר מפיאסצנה מזמן השואה.² המחקרים האלו נשענו כולם על מהדורת תש"ך, אף שבמהדורה הזאת של הדרשות נפלו שיבושים רבים. כתב ידו של האדמו"ר הקשה לפענוח הביא לזיהוי שגוי של מילים רבות. המביאים לדפוס גם שינו מעט את החלוקה של הדרשות, השמיטו חלק מן המילים ושינו את הסדר של כמה מן המשפטים.

השיבושים האלה תוקנו במהדורה בעלת שני הכרכים **דרשות משנות הזעם** שערך דניאל רייזר. שמו של הספר משמר את לשונו של האדמו"ר, שכינה את הדרשות במכתב שצירף לכתבים בשם "חידושי תורה משנות הזעם" (כרך א, עמ' 328–329).³

בכרך הראשון פענח רייזר מחדש את כתב היד של הדרשות בעזרת צילום איכותי והגדלה של כתב היד במאות אחוזים. הוא יצר מהדורה מדעית מדויקת הכוללת פתיחת ראשי תיבות, קיצורי מילים ותוספת של הערות רבות המביאות את מקורותיו של האדמו"ר מן הספרות התורנית: מן התנ"ך, מן המדרש, מן החסידות ומן הקבלה לצד הסבר והרחבה של מושגים קבליים. בסוף הכרך הראשון מופיעים מפתחות של מקורות, שמות ועניינים העשויים להועיל לכל מי שמתעניין בהגותו של האדמו"ר מפיאסצנה.

חוץ מן הפענוח המדויק וההערות שבמהדורתו של רייזר נודעת לעבודתו חשיבות גדולה נוספת, שכן מתברר כי כתביו של האדמו"ר היו מורכבים מהגהות ומתיקונים רבים. לא זו בלבד שהאדמו"ר מפיאסצנה כתב את הדרשות בעיצומה של השואה ומתוך התמודדות עם הקשיים הרבים בגטו אלא הוא גם עסק באותו הזמן בהגהה ובתיקון של כמה כתבי יד שלו. חוץ מדרשותיו שנשא בגטו תיקן האדמו"ר בתקופה הזאת גם את כתביו האחרים שטרם הובאו אז לדפוס ובכלל אלה כתבי היד של הספרים **הכשרת האברכים ומבוא השערים**.⁴

האדמו"ר מחק לעיתים דרשות שלמות, הוסיף, תיקן והגיה, ושינה בכך עם הזמן את פני הדרשות. אין כמעט עמוד אחד בכתב היד של הדרשות שנקי ממחיקות והערות. גם בדרשות האחרונות שדרש בקיץ 1942, זמן קצר לפני

2 בשל ריבוי המחקרים אציין רק כמה מהם: Nehemia Polen, *The Holy Fire: The Teachings of Rabbi Kalonimus Kalman Shapira, the Rebbe of the Warsaw Ghetto* (Northvale, NJ: Jason Aronson, 1994); יצחק הרשקוביץ, "ר' קלונימוס קלמיש שפירא הי"ד, האדמו"ר מפיאסצנה: הגות שואה מול הגות טרום שואה, המשך או תמורה?" עבודה לתואר מוסמך, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן תשס"ה; מנדל פייקאז, *התעודה החסידית הספרותית האחרונה על אדמת פולין: דברי הרבי מפיאסצנה בגיטו ורשה, יד ושם, ירושלים תשל"ט*; אסתר פרבשטיין, *בסתר רעם: הלכה, הגות ומנהיגות בימי השואה*, מוסד הרב קוק, ירושלים תשס"ב, עמ' 429–448; אליעזר שביד, *בין חורבן לישועה: תגובות של הגות חרדית לשואה בזמנה*, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1994, עמ' 105–154.

3 תרגום המכתב מיידש מופיע בראש הספר שפירא, *אש קודש*.

4 קלונימוס קלמיש שפירא, *הכשרת האברכים, מבוא השערים, צו וזירוז*, ועד חסידי פיאסצנה, תל אביב תשכ"ב.

תחילת השילוחים מן הגטו למחנות ההשמדה, יש הערות ומחיקות. בכתב היד יש סוגים שונים של הגהות. יש מחיקות בגוף הטקסט ומעליהן תוספת של מילים. יש חיצים המורים על תוספת בשולי הטקסט, ויש אותיות עם קו מדגיש המפנות מעל ומתחת לטקסט כשלתוספת מצורפת אותה אות מודגשת (ראו בתצלום המצורף). חלק מן התוספות עברו גם הן עריכה, דבר שמלמד כנראה שהאדמו"ר עבר על הדרשות ותיקן אותן.

ההגהות האלו שעשה האדמו"ר שוב ושוב שוקעו בתוך הדפוס של המהדורה המקובלת משנת תש"ך ומי שמעיין במהדורה הזאת אינו יכול לדעת כלל שהיא מורכבת משכבות של תיקונים והגהות. אין במהדורת תש"ך בדרך כלל שום ציון הרומז על כך. יתרה מזאת, פסקאות ודרשות שלמות שמחק האדמו"ר מופיעות בשלמותן במהדורת הדפוס של שנת תש"ך.

כדי לעמוד על השינויים שערך האדמו"ר בכתביו יצר רייזר בכרך השני מהדורת פקסימיליה ובה צילום כתב היד של האדמו"ר ולצידו, בעמוד ממול, פענוח של כתב היד המשמר את שלבי הכתיבה של הדרשות. השלבים השונים של ההגהות מודגשים בצבעים שונים והחוקר יכול לזהות בקלות מה נחקק ומה נוסף אחר כך.

מלבד המהדורה המדעית ומהדורת הפקסימיליה מביא רייזר בתחילת הכרך הראשון גם מבוא נרחב התורם תרומה חשובה למחקר על האדמו"ר מפיאסצנה. בתחילת המבוא הוא פורס לפנינו ציוני דרך בחייו של האדמו"ר. מדובר בעבודת מחקר רצינית ומעמיקה המתבססת על מכתבים ועיתונים מן התקופה וכוללת מקורות רבים הקשורים בחייו של האדמו"ר ובחיי משפחתו, הכשרתו הרפואית של האדמו"ר, קשריו עם ארץ-ישראל ואישיותו. רייזר עושה סדר בביוגרפיה של האדמו"ר ומבהיר פרטים שונים בחייו שלא היו ברורים עד כה. לדוגמה, הוא סותר את הטענה הרווחת בין החוקרים שעקב הבנתו של האדמו"ר ברפואה הוכרו מרשמיו בבתי המרקחת בוורשה (כרך א, עמ' 15-16).

בהמשך המבוא עוסק רייזר בתיאור כתביו של האדמו"ר ובתהליך מציאתם והוצאתם לאור. הוא סוקר באריכות רבה את כל כתבי האדמו"ר לפי סדר הוצאתם, המהדורות והעותקים השונים, זמן הכתיבה, הפרסום ותהליך ההוצאה לאור. בתיאור הזה רייזר אינו נדרש, אפילו לא בקצרה, לתוכנם של הספרים השונים שכתב האדמו"ר לפני המלחמה, והדבר חסר.

נושא נוסף שעליו מרחיב רייזר את הכתיבה במבוא הוא עניין הטמנת כתבי היד של האדמו"ר וחשיפתם. במחקרים שרר עד כה חוסר בהירות בנוגע לעניין הזה והוא לא נבדק בצורה מעמיקה. בכמה מחקרים נכתב בלי ביסוס כלשהו שהאדמו"ר הטמין את כתביו בעצמו.⁵ רייזר שולל את הקביעה הזאת. הוא מציין את העובדה שהכתבים נמצאו בתוך כדי החלב שבהם הוטמנו גם מסמכים רבים אחרים של ארכיון "עונג שבת" שפעל בגטו ורשה ועסק

5 רייזר, דרשות משנות הזעם, כרך א', עמ' 26, הערה 66.

בתיעוד של המאורעות בזמן השואה. לפיכך הוא טוען שהכתבים הוטמנו בידי אנשי הארכיון עם כתביהם האחרים ולא בידי האדמו"ר עצמו. איך הגיעו הכתבים לאנשי ארכיון עונג שבת? היו ששיערו שכתבי היד הועברו בידי שמעון הוברבנד שהיה בן דודו של האדמו"ר וחבר הנהלה בארכיון (כרך א, עמ' 30). רייזר שולל את ההשערה הזאת ומראה שהוברבנד נרצח כבר באוגוסט 1942 בשעה שכתבי האדמו"ר כוללים פסקאות מאוחרות יותר. הוא מעלה את ההשערה שחבר מערכת אחר של הארכיון בשם מנחם מנדל קון, שהיה בקשר עם האדמו"ר, הוא שהעביר את הכתבים, אך מדגיש שמדובר בהשערה בלבד (כרך א, עמ' 32).

טענתו המבוססת של רייזר שלפיה האדמו"ר לא הטמין את כתבי היד בעצמו אלא מסר אותם לאנשי ארכיון עונג שבת מלמדת על תודעתו של האדמו"ר. הדבר מעיד על מחשבה מכוונת ומתוכננת לשמירת הכתבים. הוא גם מלמד על תודעה היסטורית ועל תפיסתו של האדמו"ר שלפיה דרשותיו חשובות ומשמעותיות לא רק לאנשי קהילתו ולבני דורו אלא גם לדורות הבאים. התפיסה הזאת מקבלת חיזוק גם מן העובדה שהאדמו"ר הוסיף לערוך ולהגיה את כתביו בזמן השואה, גם בתקופה שלא היה ברור אם הוא וסביבתו יצליחו לשרוד. נראה כי הוא ראה בכתביו סוג של שליחות. על כך מלמד גם המכתב שצירף האדמו"ר לכתביו ובו כתב:

תואילו להשתדל להדפיסם, אם יחד אם כל אחד לבדו, כפי ראות עיניכם הטובות. גם תואילו להשתדל לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל. ונא לדפוס על כל קונטרסי שאני מבקש ומתחנן לפני כל אחד מישראל שילמוד בספרי, ובטח זכות אבותי הקדושים זצוקללה"ה יעמוד לו ולכל ביתו בזה ובבא. וד' ירחם עלינו (כרך א, עמ' 328-329).

העובדה שהאדמו"ר נשא דרשות, שכתב אותן ואף טרח לתקן ולהגיה אותן פעם אחר פעם בזמן שמסביבו מתרחשת זוועה ובשעה שלא היה בטוח כלל שמישהו יקרא את הדרשות אי פעם מעוררת פליאה. האדמו"ר עצמו כתב על התמודדות כזאת בדרשתו לפרשת החודש משנת תש"ב:

ויש שהאיש בעצמו תמה על עצמו הלא נשבר אני, הלא כמעט תמיד אני במצב של בכיה, וגם בוכה כפעם בפעם, ואיך יכול אני ללמוד תורה, ובמה אני מתחזק לחדש תורה וחסידות. ויש פעמים שייך ליבו לאמור, האין זאת רק אבירת הלב בקרבי, שיכול אני להתחזק וללמוד בצרותי וצרות ישראל המרובים כל כך. ושוב ישיב לעצמו הלא נשבר אני ומה רבו בכיותי וכל חיי נכאה וכהה. נבוך הוא אותו האיש על עצמו... (כרך א, עמ' 293).

האדמו"ר כותב כאן בגוף שלישי, אבל מתוכן הדברים אפשר להבין שהם נכתבו מתוך חוויה אישית. הקושי להמשיך ולעסוק בכתובה ובלימוד התורה

בזמן שמתרחשת זוועה מסביב מחדד עוד את השאלה בדבר משמעות הכתיבה ותפקידה בהתמודדות עם סבל ואסון.

בנושא הזה עוסק רייזר בסיום המבוא. הוא כותב על משמעות הכתיבה בצל המוות ומביא כמה מודלים פסיכולוגיים העשויים להסביר את התופעה. אחד מהם הוא מודל המתאר את היצירה בצל המוות כסוג של הכחשה או בריחה המאפשרת להתעלם או להסיח את הדעת מן המוות המתקרב. המודל השני מתאר את היצירה כניצחון הרוח על המוות, או כפי שכותב רייזר "מימוש החירות בעולם נטול חירות" (כרך א, עמ' 78). על-פי המודל השלישי היוצר כותב למען חיי הנצח משום שהוא התיימש מן המציאות וזו כבר איבדה את משמעותה בעיניו. רייזר אינו מכריע איזה מן המודלים, אם בכלל, מתאים לכתיבתו של האדמו"ר. הוא טוען כי תגובתו הייחודית של האדמו"ר, ובייחוד המשך היצירה והכתיבה כשאסון מתרחש מסביב, מקנים לדרשות, נוסף על משמעותן הדתית וההגותית, גם משמעות אוניברסלית (כרך א, עמ' 80).

בנושא ההתמודדות עם הייסורים, שהוא הנושא המרכזי בדרשותיו של האדמו"ר, נכתבו מחקרים רבים ובחלקם נטען כי יש התפתחות בתפיסת הייסורים של האדמו"ר במשך תקופת השואה (כרך א, עמ' 59, הערה 206). המחקרים הלו התבססו על מהדורת תש"ך ולא היו מודעים להגהות ולשינויים שערך האדמו"ר בכתביו. לשינויים האלו נודעת משמעות בנוגע להבנת תפיסתו של האדמו"ר בנושא הייסורים ורייזר מביא לכך כמה דוגמאות.

בדרשה לפרשת כי תבוא שנת ת"ש כתב האדמו"ר שצפויה להגיע ישועה שלא בדרך הטבע, כלומר בדרך ניסית. מעל המילים הוא צייר חץ קטן ולצידו בשוליים הוא כתב תוספת: "והן שתבוא אחר כך ישועה גדולה שלא בהתלבשות, אבל האם יש כח לישראל לסבול צרות כאלו?" (כרך ב, עמ' 86-87. מובא במבוא, כרך א, עמ' 71) ההערה הזאת שנוספה לאחר כתיבת הדרשה זועקת שגם אם תגיע הישועה בדרך ניסית לא בטוח שישראל יחזיקו מעמד ושהם מסוגלים לסבול את הצרות. התוספת הזאת מופיעה במהדורה של שנת תש"ך בגוף הדרשה בלי כל ציון שהיא נוספה אחר כך.⁶

דוגמה נוספת היא מן הדרשה לפרשת חוקת שנת תש"ב, אחת מן הדרשות האחרונות שנשא האדמו"ר כמה שבועות לפני תחילת השילוחים מן הגטו למחנות ההשמדה. בדרשה הזאת כתב האדמו"ר על ההתאכזרות כלפי הילדים: "וכן תמיד האכזריות של השונאי ישראל בייחוד מתאכזרים על ילדי ישראל, אם חס ושלום להורגם או לאנסם לכפירה כנודע מהגזרות אשר היו לפני מאות שנים רחמנא ליצלן". על-יד המשפט הזה מצוינת אות המפנה להגהה בשוליים ובה נכתב: "וכמו שלדאבון לבנו רואים גם עתה, שעל כל האכזריות והרציחות האיומות הנשפכות עלינו בית ישראל, האכזריות והרציחות על הבנים והבנות הקטנים עולות עליהן, אוי מה היה לנו" (כרך ב,

עמ' 236–237. מובא גם במבוא, כרך א, עמ' 71–72). גם התוספת המאוחרת הזאת מופיעה במהדורת תש"ך בגוף הדרשה, בלי כל ציון.⁷ ריזר מעלה את האפשרות הסבירה שהתוספת מהווה עדות לסבל הרב של הילדים בזמן השילוחים מן הגטו (כרך א, עמ' 72). הדוגמאות האלו לשינויים שערך האדמו"ר בכתביו, שינויים בעלי משמעות לנושא הייסורים, מופיעות לאורך כל כתב היד וראוי שיובילו למחקר חדש בעניין הזה.

ריזר עצמו טוען כי קשה לדבר על תפיסה מגובשת ומסודרת של האדמו"ר בנושא ההתמודדות עם הייסורים וקשה גם לדבר על התפתחות בתפיסת הייסורים שלו. לדבריו אפשר למצוא השקפות מוקדמות של התמודדות עם ייסורים שחוזרות גם בתקופות מאוחרות ולהיפך – רמזים להשקפה מאוחרת גם בדרשות מוקדמות. וכך הוא כותב: "לאחר בחינת כל הדרשות, נראה לומר שאין לאדמו"ר אמירה ברורה ונחרצת, לא לגבי מהות הייסורים ואף לא לגבי מטרת הדרשות. הדרשות משקפות תהליך, ומי שמתלווה אליהן מתלווה, עד כמה שאפשר, לתהליך האישי שעבר האדמו"ר" (כרך א, עמ' 57). בעניין מטרת הדרשות מביא ריזר ציטוטים המראים כי בתחילה הן נועדו לעודד ולנחם את השומעים, אבל לאחר שנתיים האדמו"ר כותב כי הוא אינו משוכנע עוד בדברי הניחומים והדרשות שהוא עצמו נשא עד כה:

ובפרט כשהצרות נמשכות, אז גם מי שהיה מחזק את עצמו ואת שאר ישראל מתחילה, גם כן נלאה מהתחזק ויגע מהתנחם. אף אם ירצה להתאמץ ולאמור איזה דברי ניחומים והתחזקות, חסרים לו דיבורים כיון שבמשך ימי הצרות הארוכות כבר דיבר ושנה את כל מה שהיה יכול לדבר וכבר נתישנו הדיבורים ולא יפעלו לא עליו ולא על זולותיו השומעים (כרך א, עמ' 277. מובא גם במבוא, כרך א, עמ' 57).

גם הדברים האלו נכתבו בגוף שלישי, אבל אפשר להבין מהם שהאדמו"ר מדבר מתוך חוויה אישית. השינוי בגישתו בעניין מטרת הדרשות מבטא את דרכו של האדמו"ר בכתביו בכלל. העובדה שהשאיר על כנם, למרות התיקונים שערך, גם את דבריו הראשונים וגם את דבריו המאוחרים בנושא, המבטאים גישה שונה לחלוטין, מהווה דוגמה לסגנון כתיבתו. הדרשות אינן משקפות גישה ברורה ודוקטרינה מסודרת, אלא משקפות תהליך אישי של התמודדות.

חוץ מחוקרים העוסקים במשנתו של האדמו"ר מפיאסצנה עשויים גם המתעניינים הרבים בהגותו של האדמו"ר למצוא תועלת רבה במהדורה הזאת – הן בכרך הראשון, המביא את הדרשות בצורה מדויקת ונאמנה להנחיותיו של האדמו"ר כפי שהוא רצה שהן יצאו לאור בצורתן הסופית ללא המחיקות והתיקונים, והן בכרך השני שבו אפשר לראות את התיקונים

7 שם, עמ' קפ"ו.

והמחיקות, להתרשם מכתב ידו של האדמו"ר ולחוות את הלכי הרוח והמחשבה הרבה שהשקיע האדמו"ר בכתביו.

לתועלת המתעניינים היה מקום להוסיף ולהרחיב את מפתח העניינים המובא בסוף הכרך הראשון לנושאים נוספים. המפתח אינו מפורט מספיק וחסרים בו נושאים מרכזיים החוזרים בהגותו ובדרשותיו של האדמו"ר כגון אומות העולם, חסידות, התלהבות, שמחה, נבואה, מחשבות זרות, בריאת העולם, חורבן ועוד.

זאת ועוד, בהערות לדרשותיו של האדמו"ר מובאים מקורות רבים מן התנ"ך, מן הקבלה ומן החסידות, אבל לא מובאות כמעט תפניות לכתביו האחרים של האדמו"ר עצמו, אף שיש בדרשות חזרה על נושאים רבים שהאדמו"ר עסק בהם בספריו האחרים. אפשר למצוא הקבלות רבות במיוחד לדרשותיו של האדמו"ר שלוקטו בספר **דרך המלך** ונאמרו לפני השואה.⁸ בדרשות האלו עוסק האדמו"ר במקרים רבים באותם הנושאים, משתמש באותם המקורות ושואל את אותן השאלות. למשל בדרשתו לפרשת משפטים משנת ת"ש עולה אותה השאלה בדיוק שעלתה בדרשתו לפרשת משפטים משנת תרפ"ח.⁹ גם בדרשתו לפרשת נשא משנת ת"ש (כרך א, עמ' 136) עולה השאלה שעלתה קודם לכן בפרשת נשא שנת תר"צ.¹⁰

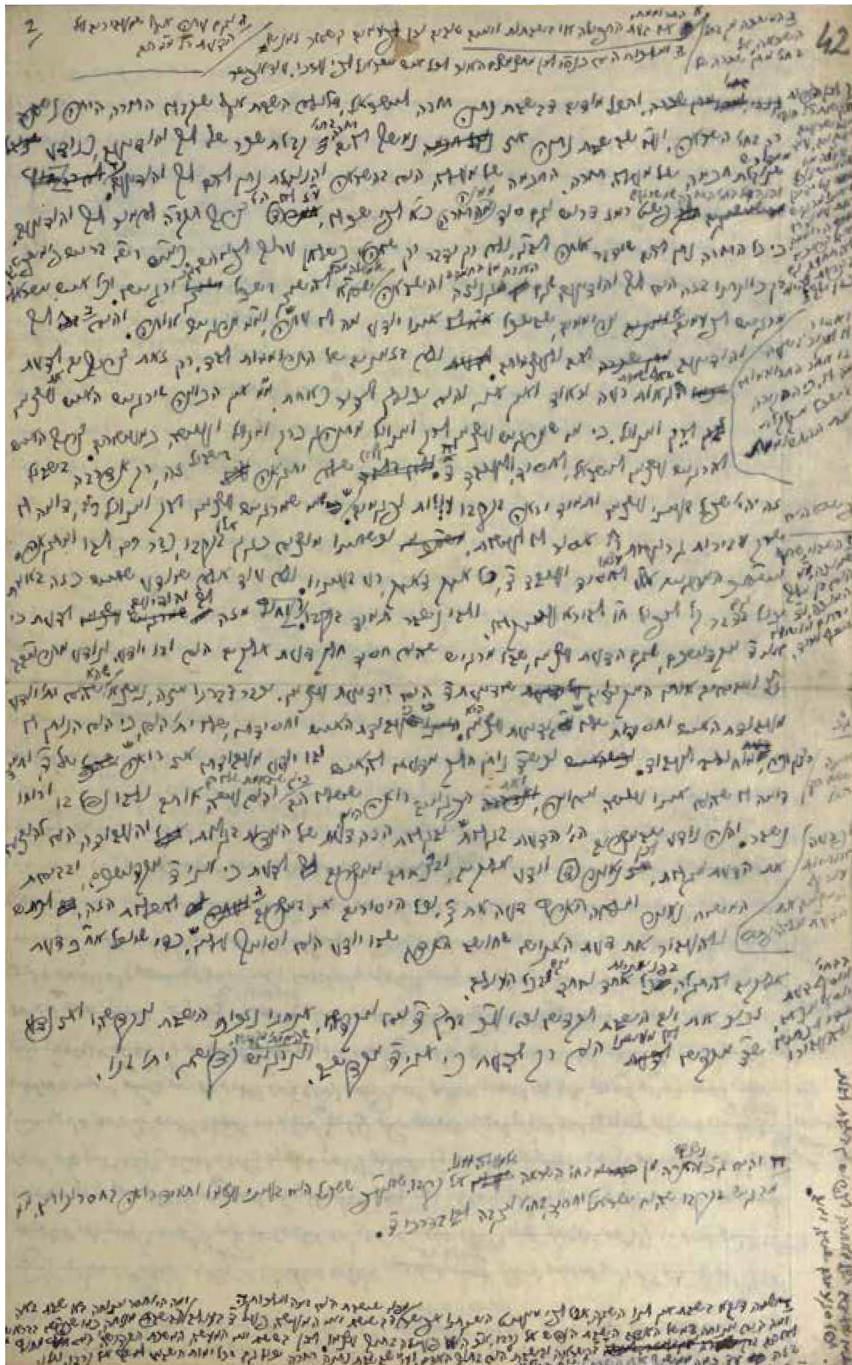
חוסר ההתייחסות והיעדר התפניות לכתביו האחרים של האדמו"ר יוצרים את הרושם שדרשותיו של האדמו"ר מתקופת השואה מנותקות מכתביו האחרים, ולא היא. הגותו של האדמו"ר, שהיא ייחודית באופייה ובתכניה, באה לידי ביטוי בכל כתביו של האדמו"ר כמו גם בדרשותיו מתקופת השואה. השוואה בין הגותו של האדמו"ר מתקופת השואה, בגרסתה המדויקת כפי שהיא מופיעה במהדורה הזאת, ובין דרשותיו והגותו המובאת בכתביו האחרים עשויה להיות גם היא כיוון מעניין נוסף למחקר.

המהדורה הזאת של דניאל רייזר היא מפעל מעורר התפעלות וניכר שהושקעה בו עבודה רבה הן בפענוח המדויק של כתב היד והן בהגשה הבהירה ומאירת העיניים. אין ספק שהספרים עשויים לתרום תרומה מרכזית לחקר כתביו של האדמו"ר מפיאסצנה ולפתוח פתח לדיון נוסף בנושא ההגות האורתודוקסית והתמודדותה עם השואה.

8 קלונימוס קלמיש שפירא, **דרך המלך**, ועד חסידי פיאסצנה, ירושלים תשנ"ה.

9 שם, עמ' ק"ח.

10 שם, עמ' קמ"ח.

סריקה של עמוד מתוך כתב היד, באדיבות המכון היהודי היסטורי, ורשה

ARG II 15 (Ring II/370)

גנוז, ^בגמור מתן שפחה, והכל מודים דבשבת ניתנה תורה לישראל, דלולא השבת אף שקבלו התורה היתה נשארה רק בחי' השראה, וע"י שבשבת ניתנה אז נובל חכמה נמשך להם ^ג תורה בחי' קבלת שכר של לך והודיעם כנודע שנובל ממדרש שנובלת חכמה של מעלה תורה. החכמה של מעלה היא בהשראה והנובלת נתן להם לך והודיעם. ^ד ולמה דוקא בשבת אין לנו השגה, אבל לפי מיעוט השגתנו אפשר מפני ששבת הוא בינה ומלכות ^ה ומלכות היא כנסי' לכן מצטמצם האור לכל איש ישראל לפי ערכו, עוד אפשר דבששת ימי המעשה פעל ד' בעולם (ובשבת) ומה ה' חסר מנוחה באה שבת באה מנוחה, כמו שפרשי' בבראשית. ומה היא מנוחה, במשל האדם השבת הנפש אל קרבו, א"כ היא פעולה בתוך עצמו. לכן בששת ימי המעשה המשכת הקדושה היא חוץ מחוץ לאדם בין מלמעלה בין מלמטה, למעלה בהשראה ובשבת הוא בתוך האדם, וע"י שבשבת נתנה תורה יכול גם ככל ימות השבוע למשוך אל קרבו, ותלוי בזה פנ' עד כמה ממשיך את השבת לימות החול ^ו וכמו שאומרים הצל מאחרה לפרוש מן השבת לבלתי תהי' סגור מהם ששה ימים. לא דק ^ז חוץ מה שמשגיגים חלק והנה על בחי' התורה שמשגיגים פשט רמז דרוש וגם סוד (מהתורה) ממנה כ"א לפי שכלו, אמר (ד') ע"ז לא ה' צריך הקב"ה לאמור לך והודיעם, כי כל התורה נתן להם שידבר אותה לבניו, ולא רק ידבר רק שתהא כשלחן ערוך לפניהם כמ' רש"י בריש פ' משפטים. רק כוונתנו בזה היא לך והודיעם שגם פנ' הארה מן החמדה הגנוזה והשראה שלמעלה מהם שא"א להשיג בשכל ישיגו ^ח ירגישו. וכל איש ישראל!

מרגיש לפעמים חניפים ^ט התרוממות, אם בעת התפילה או בשבתות וימים טובים וכן לפעמים כאשר זמנים, מרוממים, שבשכל א"א לו אינו יודע מה לו עתה ^י ואסור לו לחקור בשעה זו אחר התרוממותו מה לו, כי החקירה בשכל מקלקלת את ההתרוממות, ומ"מ מרגיש אותה. והיא בחי' ^{יא} המשכה מן בחי' השראה, אל בחי' מתן שכרה של לך והודיעם מתן שפחה להם ולעצמותם. לדעת ולא בזמנים של התרוממות לבד, רק זאת צריכים לדעת שפנ' שאף שמד' הגאות רעה מאוד ואין הוא יכולין לדור כאחת, מ"מ אין הכוונה שירגיש האיש את עצמו לרף לרק ומנוול, כי מי שמרגיש עצמו לרק ומנוול מתנהג כרק ומנוול ועושה כמעשיהם. צריך האיש להרגיש עצמו לישראל, לחסיד, ולעובר ד'. ^{יב} והיא ג"כ ^{יג} והארה מן ההתבונן בחי' השראה שעליו שלמעלה ממנו, בחי' ירגבה לבו בדרכי ד'. ולא בלבד ולא רק שלא יתגאה ענין בשביל זה, רק אדרבה בשביל זה יהי' שפל בעיני עצמו ותמיד יראה בקרבו עולות ופגמים. פי' פשוט הוא שמי שמרגיש עצמו לרק ומנוול רל, דומה לו שרק עבירות גרועות רל אסור לו לעשות, משא"כ וכושאינו מוציא כגון אל' בקרבו, כבר רם לבו ומתגאה. משא"כ המרגיש אצ' עצמו לחסיד ועובר ד', כל אבק דאבק רע בעיניו. ולא עוד אלא שיודע שאיש כזה באמת יכול ^{יד} בדבר קל ליפול חז' לבירא עמיקתא, ולבו נשבר תמיד בקרבו. ^{יז} לכן הצרות הקשות רל חוץ מזה שרעים לעצמם, עוד רע בזה מה שהאיש נופל בזה על ידיהן ואינו מרגיש את עמידתו הגב הרוממה, אבל צריכים להתחזק גם בצרות להיות כבן מלך ^{יח} השבור, שאף שמוכה, מ"מ הוא בן מלך המוכה, וד' ירחם ויושיענו ותיכף ומיד ^{יט} וחזון מזה מי שמרגיש עצמו לך והודיעם לדעת כי אני ד' מקדישכם, שגם הדעת עצמו, שבו מרגיש שהוא חסיד חלק דעת אלקים הוא וכו' יודע, ונודע מהרמב"ם ז"ל ומביאים אותו המקובלים על דיעת שידיעת ד' היא בידיעת עצמו, וכבר דברנו מזה, נמצא ^כ שהוא ית' יודע מעבודת האיש וחסידות שלו ע"ז ^{כא} ג"כ בידיעת עצמו ^{כב} היינו ^{כג} בעבודת האיש וחסידותו, שלו ית' הוא, כי הוא הנותן לו רצון וכה, דעת ומה ולב לעבוד. בפשהאיש וכשד' נותן חלק מדעתו להאיש וכו' יודע מעבודתו או רואה שהפך ^{כד} שאינה שלו רק הכל של ד', ותמיד דומה לו שהוא אינו עושה מאומה, ואדברה ^{כה} הפגמים רואה ששלו הם כיון שבאמת שלו הם והוא עשה אותם ולבו נופל בו ורוחו נשבר. והנה נודע שבמצרים ה' הדעת בגלות ^{כו} ופרעה אותיות עורף המצמצם את הדעת מלהתפשט ובגלות הזה דעת של המדות בגלות, אבל והעבודה היא להוציא את הדעת מגלות, אז ^{כז} נאמר (ד') וידע אלקים, ובצאתם ממצרים לך לדעת כי אני ד' מקדישכם, ובכביאת המשיח נאמר ומלאה הארץ דעה את ד', וכל היסורים אז במצרים ועתה לא ^{כח} וגם עתה אף שמעבירים על הדעת רל מ"מ הם לתכלית הזה, הם לכתש ולהעביר את דעת האנושי שחושב האדם שבו יודע הוא וסומך עליו, ^{כט} בכחי' ויוסיף דעת יוסיף מכאב, פדי לכתשו ולהעבירו, כדי שיוכל אה"כ דעת אלקים להתגלה בפנימיות בכל אחד ואחד וגם ובכל העולם.

זכור את יום השבת לקדשו וכו' ע"כ ברכ' ד' וכו' ויקדשוהו, אנחנו נזכור השבת ונקדשוהו ואז נדע שד' מקדשו לדעת לא מעשינו הוא, רק לדעת כי אני ד' מקדישם, שהוא ית' מקדשו, ונרגיש קדושתו ית' בנו.

עמוד מתוך הכרך השני הכולל את הפענוח של ריזור, באדיבות המכללה האקדמית הרצוג רשות המחקר, יד ושם, והאיגוד העולמי למדעי היהדות

